

INTERVJU BROJA

INTERVJU: SVETLANA LUKIĆ, AUTORKA EMISIJE „PEŠČANIK“

OSTRVCE OTPORA

Svetlana Lukić

Ja verujem samo da je moguće da određeni ljudi u određenim medijima, na neki način individualno, pokušavaju da zadrže malo zdravog razuma

Balkan se uvek označavao kao zona stalnih podela i sukoba a, istovremeno, naglašenih međuzavisnosti njegovih naroda. U toj balkanskoj «etničkoj retorti» formirao se poseban mentalitet, način života, ideje, politički ciljevi. Svi ovde nastupaju u ime nekih velikih, opštih ciljeva. Pri tome, svako sledi svoju, maksimalističku logiku – «sve ili ništa», «ili – ili» (ili će biti tako ili ga neće ni biti). U političkom i duhovnom prostoru najvećih različitosti u Evropi razlike se ne tolerišu, još manje prihvataju. Svaka strana postavlja se s pravom da dobije mnogo, pazeći da ona druga ne dobije više. Ogromno zaostajanje u razvoju za drugim narodima Evrope, nizak nivo svakodnevnog življenja, podrazumevajuća su žrtva u ime tih istih, viših i većitih ciljeva.

Ta nespремnost za postizanje kompromisa i racionalnih političkih aranžmana u Srbiji je gotovo deo nacionalnog karaktera ili «duša Srbije». Međutim, priča o kompromisima, posebno danas u Srbiji ima i drugu stranu i drugačije argumente.

Svetlana Lukić, urednica i voditeljka "Peščanika", kultne emisije Radija B92, jedna je od onih koji su neskloni kompromisima u svom profesionalnom angažovanju.

- Ne mislim da je kompromis sam po sebi nešto loše, naprotiv. Ali, mi imamo problem što ne živimo, recimo, u Danskoj nego u Srbiji danas. To znači da živimo u društvu i u zemlji gde je sve podložno diskusiji gde se sve može relativizovati, pa čak i to da li je zločina u Srebrenici uopšte i bilo, da li je Ratko Mladić nacionalni heroj ili ratni zločinac itd. To je za nas u «Peščaniku» pitanje koje se uopšte ne može ni postaviti niti pokrenuti kao tema jer sa sobom nosi nameru da se zločin, težak zločin ipak relativizuje. Tu zaista ne pravimo kompromise.

Ali nisu sve teme tako drastične.

- Mi se uglavnom bavimo, po našem mišljenju, temama koje jesu drastične i koje zahtevaju odgovor sa da ili ne! Ovde se danas sve relativizuje i poravnava – prošlost, ideje, ideologije, ljudski postupci. Naše uverenje, mislim na Svetlanu Vuković, koautora, i na sebe, jeste da to moramo stalno da izoštravamo kao problem. Možda je to nekad preterano, možda nije po ukusu mnogih, ali ja mislim da je neophodno u ovakvom društvu da se, s vremena na vreme, pojave ljudi koji će reći – to pitanje ne može da bude postavljeno jer ako ga vi postavite, činite ga legitimnim. Mi mislimo, recimo, da je nelegitimno pitanje (koje se uzgred budi rečeno pojavljuje na državnoj TV) da li je Mladić heroj ili ratni zločinac. Onda svi o svemu možemo da raspravljamo, sve je podložno različitim viđenjima i rešenjima. U nekim vremenima i o nekim temama nema srednjeg rešenja. Prosto, moramo stvari da imenujemo i to je naša namera: to se zove zločin i tu nema priče i relativizacije. Odatle možemo da počnemo. Drugi zločini ne menaju na stvari da je i ovo zločin. Ili, da li je Srpska radikalna stranka to što jeste i da li je Socijalistička partija Srbije to što jeste! Nikako ne mogu da prihvatim stav – pa dobro, sad su svi bili na izborima, sad su sve to demokratske stranke. To je podvlačenje debele crte na šta mi ne pristajemo.

Lokalna kontrola

Pratila sam sada ovu predizbornu kampanju u lokalnim medijima u Novom Pazaru. To je prosto da ne verujete! Sulejman Ugljanin kontroliše sve, ne možete da mrdnete ni na jedan medij a da njega nema, o njemu se peva, o njemu su spotovi. Onda, kad sam bila u Čačku i u Jagodini – tačno se zna šta ko kontroliše. Tu su se povezali razni ljudi tipa Palme, Velje Ilića, Sulejmana Ugljanina – medijski su podelili Srbiju, rasparčali je i potpuno zatvorili za druge. Nismo svesni koliko će to imati uticaja na rezultate sledećih izbora u Srbiji.

Kad se postavite tako manihejski, mislite li da je to mudro, sa stanovišta Vašeg uticaja? Prema najnovijim istraživanjima, "Peščanik" sluša više od 100. 000 slušalaca u Srbiji. Zajedno

sa koautorom "Peščanika" Svetlanom Vuković, snimili ste više od hiljadu intervjua, na osnovu vaših emisija, "Peščanik" sada postoji u u formi knjige koje se promovišu u celoj Srbiji.

- Ne, od početka nismo imale nameru da radimo emisiju za istomišljenike. To na prvi pogled izgleda tako. Za pažljivijeg i inteligentnijeg slušaoca, međutim, uočljiva je razlika koja postoji između sagovornika «Peščanika». Ovu emisiju u velikoj meri tretiraju kao razgovor istomišljenika jednostavno zato što nema sagovornike niti pokreće teme za koje nas dve, kao autori, mislimo da se o njima može razgovarati. U nekim stvarima mora da postoji manihejski princip.

Prema istraživanjima, našu emisiju sluša preko sto hiljada ljudi u Srbiji i to u situaciji kada Radio B 92 ne pokriva dobar deo teritorije Srbije. S punom svešću i odgovornošću mogu da kažem, o tome smo često razgovarali, da je nama zapravo svejedno da li nas sluša hiljadu ili sto hiljada ljudi. Mi se ne obaziremo mnogo na tu vrstu popularnosti: zašto bismo morali svima da se dopadamo? Nismo politička stranka da bismo pridobijali glasače. Profesionalno, vi donesete neku odluku šta vam je uređivačka politika: ako to ima puno publike dobro je, ako nema puno publike opet je dobro. Imate nekakva moralna i profesionalna uverenja koja su takva kakva jesu i ne možete sada da ih menjate zato što većina drugačije misli. Zašto bi većinski deo Srbije nadjačao onaj bolji? Oni prosto nisu naša ciljna grupa. Međutim, naša ciljna grupa uopšte nije tako mala. Imate veliki broj mladih i relativno obrazovanih ljudi u Srbiji koji mogu da budu naši potencijalni slušaoci. Ako to uspemo – odlično, ispunili smo svoju svrhu, ako ne uspemo, onda nešto nismo dobro radili.

U toku leta ekipa «Peščanika» putovala je po Srbiji. Obišli ste preko 20 mesta, sreli mnoge ljude, upoznali kolege iz lokalnih medija. Šta mislite o medijskoj situaciji u unutrašnjosti Srbije?

- Odlučili smo da putujemo po Srbiji pre svega zato što ima velikih delova Srbije koje Radio B 92 ne pokriva. Takođe, često ljudi nemaju ni mogućnosti ni novca da kupuju knjige, časopise, novine. Oni žive, po mom mišljenju, u nekoj vrsti medijske blokade slične onoj iz Miloševićevog vremena. Ne zaboravite da su u mnogim mestima u Srbiji na vlasti koalicije Miloševićevih ljudi i desnih snaga i oni drže pod striktnom kontrolom lokalne medije. Mi smo odlazili isključivo na poziv naših slušalaca i raznih nevladinih organizacija. Oni su se nekako samoorganizovali kako bi obezbedili prostor za naše razgovore: skupljali su novac i iznajmljivali sale, neko bi imao prijatelja koji drži malu bioskopsku dvoranu, neko prijatelja koji drži kafic – zaista je bilo neverovatno kako su se sve ljudi snalazili. Njima je bilo stalo da dođemo i zato je to i bilo tako dobro organizovano i dobro posećeno, posebno u malim mestima gde vam se čini da je i Bog zaboravio na njih. Dolazili su ljudi koji su želeli, opet, da čuju druge ljude sa kojima dele neke iste ili slične sisteme vrednosti. Bilo je, naravno, i sitnih provokacija neistomišljenika tipa obijenih brava i probušenih guma na automobilu, dobacivanja i slično. Ali ništa ozbiljno.

Radeći u novinarskoj školi ANEM-a poslednjih nekoliko godina upoznala sam veliki broj kolega iz lokalnih radio-stanica. Mislim da je sada medijska situacija u unutrašnjosti Srbije, sa stanovišta cenzure, samocenzure itd. gora nego pre šest ili sedam godina. Mi u Beogradu nismo ni svesni gotovo tragičnog položaja lokalnih medija u Srbiji. To su potpuno kontrolisani i devastirani mediji, siromašni do te mere da ponešto rade samo u vreme predizbornih kampanja ili kad predsednik opštine seče vrpce. U međuvremenu, dok traje normalan život, oni potpuno tavnore, mnogi novinari su otišli u potrazi za poslom od kog će moći da žive. Zamenio ih je neki svet koji samo dođe, odradi posao za vreme kampanje, pa ode.

Jasno je da su mediji u Srbiji upleteni u mrežu različitih interesa i potreba nekih moćnih ljudi. Međutim, informacije su na tržištu roba kao i svaka druga roba.

Naša medijska stvarnost je, između ostalog, tako problematična i zato što je veliki broj medija na potpuno pogrešan način krenuo u komercijalizaciju pokušavajući da pridobije što veći broj gledalaca ili čitalaca. Neki ljudi po definiciji nikada neće podržavati određenu vrstu programa i šta god da uradite, koliko god da snizite standarde ne možete ih pridobiti. Oni koji su, recimo, deceniju glasali za Miloševića, koji veruju da Srbi nisu ništa krivi, samo su se branili, oni zasigurno nikad neće čitati, na primer, «Danas» šta god da taj «Danas» čini da bi ih pridobio. Oni misle da su to neprijateljske novine i tu nema promene.

Mnogi se nisu snašli u uslovima slobodnog tržišta. To je kao sa Demokratskom strankom koja pokušava da pridobije što veći broj glasača: ona stalno mora da gleda udesno, mora da se odriče nekih svojih ideja itd. Meni je jako žao zbog toga ali mislim da ni ti mediji ni te stranke ne dobijaju ništa zato što su oni već percipirani od većine kao neprijateljski, antisrpski i slične gluposti. Uvek kada kažete B 92 – to je neprijateljski medij i jako teško da će oni koji gledaju «Pink» preći na B 92 šta god da ovi urade.

Nedavno smo videli i ovu privatizaciju «Novosti». Vlada se izuzetno trudila da «Novosti» ne padnu u pogrešne ruke, s njihove tačke gledišta, naravno. Njima su «Novosti» potrebne iz različitih razloga,

pogotovo sada kada se približavaju izbori i oni to nisu hteli da ispuste. Tu imate ljude koji su zaradili novac zahvaljujući političkim trgovinama i bliskosti sa Miloševićem, pa se sada vraćaju, kupuju «Novosti» i prave dogovor sa novim vlastima. To će samo, po mom uverenju, suziti prostor za objektivno i nezavisno informisanje. Divac im nije bio baš pouzdan i sad je najvažnije da su «Novosti» ostale u srpskim rukama. O Radiodifuznom savetu da i ne govorim. To je sve jako loše po opštu medijsku situaciju u Srbiji. Nije to, naravno, samo problem Srbije. Svuda se može govoriti o uticajima i novcu kada su mediji u pitanju, i na Zapadu i u zemljama u tranziciji. Problem je što je to u Srbiji poprimilo sumanutu razmere. Ne živim ja u uverenju da postoje nezavisni mediji ni u Americi ili Engleskoj recimo, ili bilo gde. Ali ovde je to već prešlo svaku meru. Izvršna vlast, to svakodnevno možete da vidite, nema nikakve kontrole, potpuno se razularila. Na Zapadu bar postoje neke institucije koje to ograničavaju, ovde nema institucija ali postoji izvršna vlast personifikovana u određenim ličnostima. Tačno se zna ko drži novac, ko puteve, ko je gazda od ovoga ili onoga. Ako još kupuju sve medije nećete imati nijednu polugu otpora toj pošasti. Nemate institucije, nemate sud, nemate policiju i sad nemate ni medije. Divno, živećemo u idili i miru jednoulja, konačno će se svi Srbi složiti.

Crna štampa

Postoji i takozvana «žuta štampa» što je pogrešan termin jer je to nešto drugo od ovoga što mi imamo. Ovo je tačnije «crna štampa», đubre koje se pojavljuje s namerno plasiranim i dobro planiranim i usmerenim dezinformacijama. To jesu glasila raznih službi. Uostalom, neka glasila su i nastala samo zato da bi širili laži i glasine. Tu sada nastaje jedna mučna situacija. Određen broj ozbiljnih medija, pokušavajući da bude u toku s tim spektakularnim i bombastičnim temama koje nameću novine tipa «Kurir», «Press» i slične, uleće u te makaze, proverava, osvrće se na njihovo pisanje tako da su ovi stalno korak ispred. Te takozvane novine nametnule su se izborom dramatičnih tema, bacili su rukavicu ozbiljnim medijima. Svakako, jedan od razloga što ljudi čitaju te novine jeste njihova niska cena ali sada se postavlja pitanje ko to finansira. Takođe, kad čitate tu štampu ispada da su svi lopovi, ubice, skotovi, svi su korumpirani i uopšte nema razlike između njih. Onda taj jadan i unesrećen svet koji to čita ima bar iluziju – eto, ja sam siromašan i neuspešan zato što sam pošten. Svi koji su uspeli u životu na ovaj ili onaj način korumpirani su i pokvareni. To je neka uteha i oni se osećaju moralno čistijim.

Koja je to moguća i razumna alternativa takvom stanju?

- Novac je ostao u rukama Miloševićevih ljudi i tu nema pomoći. Nije urađeno ono što je moralo da se uradi: vraćamo se na temu lustracije. Niko nije naivan da veruje da će oni da vrata novac koji su ukrali, ali makar da su im postavljena neka ograničenja: ne mogu da kupuju medije, ne mogu da osnivaju stranke i slično. Lustracija je propuštena šansa i kad to nije urađeno dobili smo ovo što sada imamo. Ja ne vidim rešenje, mislim da će biti još gore i to ne u kratkom vremenskom periodu. Ja verujem samo da je moguće da određeni ljudi u određenim medijima, na neki način individualno, pokušavaju da zadrže malo zdravog razuma i kritičkog odnosa, da govore gde mogu, da pišu gde mogu. Što reče jedan od mojih sagovornika u «Peščaniku» to su kao neki mali kibuci, gde god možeš napraviš ostrvce otpora u nadi da će jednog dana sve to da se poveže i da će ona bolja Srbija pobediti.

Srpsko društvo podeljeno je po mnogim osnovama. Obično se govori o dve Srbije sada je u opticaju ideja i o trećoj Srbiji?

- Tu priču o trećoj Srbiji lansirala je aktuelna rukovodeća ekipa u Srbiji. Hoće, naime, da pokažu da postoji prva Srbija koja je Miloševićeva, komunistička itd, postoji druga Srbija koja je takođe ekstremistička, izdajnička, demokratsko-radikalna. Interesantno je da kao jednu od paradigmi takve Srbije uzimaju «Peščanik». Iz toga se dakle nameće rešenje – oni su treća Srbija – čestita, domaćinska, tolerantna i slično. Oni se skromno nude kao Srbija u kojoj će svi Srbi, eto, da se umnože, obože i složte, vrata svojim korenima i tradiciji. A ovi ekstremi su, zna se, po definiciji slični, tako da mi ispadamo isto što i radikali, samo sa različitim predznacima. To se ne radi slučajno, čini se potpuno svesno, računajući na to da je većina ljudi sklona kompromisima: nemojte da se svađate, nemojte da budete ekstremisti, moramo da se slažemo i slično.

Neke stvari se, međutim, ne mogu spajati i između njih nema zajedničkog imenitelja. Ne može se spajati to što Srbija nikako neće da se odrekne Miloševićevog nasleđa a istovremeno hoće da uđe u Evropu. Hteli bismo i da se ne odričemo ničega i da nas Evropljani prime, ako može sve sa Mladićem. Oni lepo kažu da ne može, a mi opet mislimo da može.

Na žalost, mi imamo totalno preslikanu partijsku strukturu iz Parlamenta i iz Vlade gotovo do seoskog fudbalskog kluba. O upravnim odborima već da ne govorimo – tamo je preslikan odnos snaga i iz skupština opština. Gde god začepkate, od pravosuđa, ekonomije, kulture, sporta naiđete na isto – odnos političkih snaga. Zato i ne možemo da imamo smireniju i zdraviju situaciju šire u društvu.

Mi smo se u «Peščaniku» dosta bavili Crkvom, mislim ovde na Srpsku pravoslavnu crkvu. Evo zašto: na

srpskoj političkoj i društvenoj sceni pojavljuje se jedna snaga koja ima sve više uticaja, moći, novca. Ona se nameće kao arbitar u mnogim svetovnim stvarima – od toga da li Srbija treba da bude republika ili monarhija, pa preko toga da li treba da se jedu kobasice ili da li treba zabraniti pozorišnu predstavu u Novom Sadu. Kada vi na to kao novinar reagujete i počnete da postavljate pitanja – ko vas finansira, zašto vas finansira itd. odjednom svi skoče: pa nemoj da diraš bar Crkvu! A zašto, jesu li oni nedodirljivi? Pokazalo se da iako smo se tek malo navikli da možemo da postavljamo pitanja o radu Vlade ili Predsednika – o Crkvi se ne može pitati. Mi smo u «Peščaniku» samo hteli da kažemo da i to može da bude tema, ništa više od toga. Ljudi valjda imaju potrebu da bar nekome veruju i mislim da je to u srpskom društvu upravo Crkva.

I pravosuđe nam je česta tema, svakako, jer se radi o jednom od najosetljivijih mehanizama društva. To je oblast koja se prva nađe na udaru raznih ljudi na vlasti koji nisu baš skloni ideji o nezavisnom sudstvu. Živimo u zemlji koja nema nikakvu tradiciju demokratske i pravne države utemeljene na zakonima i vladavini prava. Imamo ovde generacije tužilaca, sudija, advokata koji su se oblikovali u vreme komunizma i Miloševića i koji su, makar i nesvesno, naučili da razmišljaju na taj način – da je sudstvo produžena ruka vlasti.

Ništa zdravo za gotovo

Ni ovom Akcionom planu ja ništa ne verujem. Mogu oni da donesu sto takvih planova, ali kad neko sve vreme ne govori istinu, onda mu ne verujete i kada možda govori istinu. Od ljudi koji imaju tu vrstu političkog opredeljenja, koji su radili i govorili to što jesu – ja ništa ne primam zdravo za gotovo. Ništa ja ne zameram Koštunici što on ne isporučuje Ratka Mladića. Koštunica misli i oseća da je Ratko Mladić zaštitnik srpskog naroda i normalno je onda da ga ne isporučuje. Mladić je bio Miloševićev general, Koštunica je nastavljao politiku Miloševića – dakle Mladić je Koštunin general. Zašto bi on svog generala isporučio Hagu? Ne kažem da možda, kako bi se održao na vlasti, Koštunica neće izručiti Ratka Mladića, ali biće to potpuno suprotno njegovim uverenjima i željama.

Mislite li da se tu baš ništa nije pomerilo?

- Bilo je pokušaja, možda se nešto i menja, ali toliko trapavo i lagano da se uglavnom i ne primećuje. Imamo ta dva specijalna suda i to jeste napredak za Srbiju. Ali pogledajte šta se događa na tom suđenju za ubistvo premijera Đinđića. To je takva farsa da se pitam da li je uopšte dobro što taj sud kao takav postoji! Ako vi imate ministra pravde koji od početka opstruira i dovodi u pitanje taj sud, ako su se razbežali kud koji sudije i tužioci – tu ozbiljno nešto nije u redu. A s druge strane kao imate instituciju. To i jeste naš problem: imamo institucije, imamo zakone, samo ništa ne funkcioniše. Kao građanin, ja pomislim da bi mi možda bilo lakše da ih i nema, onda bih bar mogla da imam iluziju da će nam biti bolje kad jednoga dana napravimo institucije i donesemo zakone. Ovako, mi smo svi verovali da postoji suđenje za ubistvo premijera Đinđića a to je, u stvari, jedna farsa i sve vreme je opstruirano.

Tu je i sud za ratne zločine, vidim da dobijaju pohvale za svoj rad, uglavnom sa strane. Ne sumnjam da tamo postoje ljudi koji pokušavaju profesionalno i pošteno da rade svoj posao. Međutim, vi čujete, uglavnom između redova, da oni recimo nemaju dobru asistenciju policije, da nemaju dovoljno ljudi, novca itd. Verujem da njima nije lako. Bojim se da su prinuđeni, kako bi nešto uradili, da prave kompromise i da mnogo toga prećutkuju. Volela bih da čujem jednoga dana da neko od njih kaže – slušajte, ja neću više da radim na tom mestu jer nemam uslova da radim svoj posao.

Vera Ninić

U biografiji, ispisanoj na internet stranici B92, gde Svetlana Lukić radi od 1994, stoji da su najpoznatiji projekti sa njenim potpisom "Fantom slobode", "Putokaz" i "Peščanik". Svetlana Lukić je bila urednica i voditeljka kultno-političke emisije "Niko kao ja", na Drugom programu Radio Beograda, krajem osamdesetih i početkom devedesetih. Bila je ratni izveštač sa područja bivše Jugoslavije. Posle kazni i suspenzija, poslednji put zato što je izveštavala iz Sarajeva, otpuštena je sa Radio Beograda. Sa novinarima iz čitave bivše Jugoslavije zime 1993. plovila je na Radio brodu (projekat Evropske unije), izveštavala o vojnim operacijama "Bljesak" i "Oluja", bila reporter sa Kosova krajem devedesetih godina. Dobitnica je nagrada "Jug Grizelj", "Dušan Bogavac", "Konstantin Obradović", Nagrade za novinarstvo grada Beograda.